

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת לך לך

ה' לנגדי תמיד

אכן, על אף שיפת הוא זה שעתידי לכבוש את העולם, לא זו היתה הברכה הגדולה ביותר שבירך נח. נח פנה אל בנו החשוב ביותר, שם, ובמעמד זה בישר לו שממנו יצא העם הנבחר. זהו המשך הפסוק הנ"ל, "יִפְתָּ אֱלֹקִים לְיַפְתָּ", אכן כן, יפת יצליח בעולם הזה, אולם ו"ישכן", היכן תשכון שכינתו יתברך? "בְּאֶהְלֵי שָׁם". רק באהלי שם תשכון שכינתו של השי"ת.

עיר של שלמות

מיד עם צאתו מן התיבה, לאחר שקיבל את הברכה הנבואית הזו, החל שם במלאכה הגדולה - להיות ראוי, ככל הניתן, לקיומה של ברכה זו. במרץ ובהתלהבות החל שם לבנות את העולם מחדש. במקום "כי מלאה הארץ חמס", תרבות של אי צדק בין אדם לחבירו, שאיפתו היתה להקים מחדש תרבות של צדק ומדות נעלות.

וכך החלה הקמתם של "אהלי שם" - אהלי תורה. אמנם התורה אינה מלמדת אותנו הרבה אודות שם בן נח, ובסמוך יתבאר טעמו של דבר זה, מ"מ שם הגיע להישגים גדולים עד למאוד. אחד מהישגים אלו היה הקמתה של העיר "שלם" - ירושלים המקורית. הוא בנה עיר שהושתתה על יסודות של צדק, ותקוותו היתה שהיא תפתח לעיר-מדינה אשר תהווה דוגמה לאנושות כולה. הוא קרא לעירו "שלם", משום שהיה זה מקום שהוקדש למטרה של חינוך לאידיאלים של שלמות.

הכהונה שאבדה

שם בן נח היה אביה של עיר זו, אשר היתה עיר של משפחה, עיר שנבנתה על ידי צאצאיו שהלכו והתרבו, ולכן נקרא "מלכי צדק" - מלכו של הצדק. היתה זו קהילה קדושה של עובדי ה', שהרי זו היתה עבודה חייו של מלכי-צדק - לבנות עיר שבה כולם יחיו בדרגה גבוהה מאוד של צדק, ישרות ויראת שמים, ובכך קיווה להגשים את נבואתו של נח אביו. כעת אנו מבינים מעט מי היה זה שיצא לקבל את פניו של אברהם אבינו; האיש שהתורה מתארת אותו כ"כהן לקל עליון" - כהן אשר עבד את הבורא יתברך.

עם זאת, הגמרא בנדרים שם מדייקת בלשון התואר בו הכתירה התורה את מלכי צדק, "והוא כהן לקל עליון" - הוא כהן ואין זרעו כהן". הוא היה כהן לה', עבד לבורא עולם, אולם זרעו לא זכה לכך. הקב"ה נטל ממנו את הכהונה הזו, את הזכות שזרעו יהיו ממלכת כהנים. הרגע הזה, שבו מלכי צדק יצא להקביל את פניו של אברהם, היה הרגע שבו איבד זרעו את הזכות הזו לנצח. התורה אומרת שכאשר יצא שם לקראת

המלחמה הגדולה

בפרשת השבוע אנו למדים על מלחמתו של אברהם אבינו עם ארבעת המלכים, והצלתו של לוט בן-אחיו מידם. אברהם אבינו עמד בראש צבא זעיר שמנה כמה מאות חיילים, והוא גבר על ציר ארבעת המלכים העוצמתיים, אשר פלשו לארץ כנען וכבשו בהצלחה עיר אחרי עיר.

אנו יכולים לדמיין לעצמנו את מצב הרוח ששרר בארץ כנען כאשר התפשטה השמועה אודות חזרתו של אברהם. אברהם וקומץ חייליו הביסו את האויב העוצמתי, וכעת הם שבים לארץ כנען כשעמם כל אלו שנפלו בשבי המלכים - האבות והאחים והבנים של כולם - ויחד עמם הם נושאים גם ממון רב - השלל אשר כבשו מיד המלכים. אין ספק שלכל אורך הדרך, אברהם ואנשיו פגשו באנשים נרגשים ביותר, השמחים לפגוש את הגיבור הגדול!

התורה אינה מספרת לנו את פרטי הסיפור הזה, כי הם חסרי משמעות; אין לנו שום צורך לדעת שאברהם אבינו היה גיבור קרב אשר הוערץ על ידי ההמונים. אולם ישנו מקרה אחד שתרחש לאורך המסלול בו צעדו אברהם ואנשיו, אותו התורה כן בחרה לספר לנו משום שזהו אירוע ששינה את פני ההיסטוריה. "וּמִלְכֵי-צָדָק מֶלֶךְ שָׁלֵם הוֹצִיא לָחֵם וַיֵּינן וְהוּא כֹהֵן לְקַל עֲלִיּוֹן" (בראשית יד, יח). אחד מאותם אלו שבאו להקביל את פניו של אברהם היה מלכי צדק, הלא הוא שם בן נח, סבו זקנו של אברהם.

הגזע העליון

שם היה אחד מהאנשים הגדולים ביותר שחיו אי פעם, עד כדי כך שהגמרא במסכת נדרים (לב, ב) אומרת ש"ביקש הקדוש ברוך הוא להוציא כהונה משם שנאמר והוא כהן לקל עליון". פירוש, שהתכנית המקורית של הקב"ה היתה שכל זרעו של שם יהיו ממלכת כהנים, עם של עובדי ה'.

כן אנו מוצאים בברכה שבירך נח את בניו בנבואה, לאחר שיצאו מן התיבה. הוא התחיל ביפת, שגם הוא יגדל ויתעצם - "יִפְתָּ אֱלֹקִים לְיַפְתָּ" (לעיל ט, כז). הקב"ה נתן ליפת שליטה נרחבת, שצאצאיו יתפזרו ברחבי העולם. כידוע, זרעו של יפת נפרס על פני אירופה כולה, וכן בהודו. גם היום, הגזע הלבן הוא זה שעומד בקדמת החזית של האנושות. היו אלו היוונים, זרעו של יפת, שמהם הגיעו כל הישגי הטכנולוגיה, המדע והספרות, והכח והשליטה בעולם הזה נמצאים בידם מאז ימי קדם ועד ימינו אנו.

זו היתה גדולתו של אברהם אבינו ע"ה - הוא לא הסיח דעת מהשי"ת אף פעם! אם היו שואלים אותנו מה היתה גדולתו המיוחדת של אברהם אבינו, מן הסתם היינו משייבים שגדולתו מתבטאת בכך שהוא עמד בעשרה נסיונות קשים ביותר. אין ספק שזה נכון, אברהם אבינו עמד בפני דברים גדולים וקשים, ועל זה כתוב (נחמיה ט, ח), "וּמִצָּאָתָּ אֶת לִבְבוֹ נֶאֱמַן לְפָנָיִךְ".

אולם יש דבר גדול מזה. שימו לב לדברים שכותב הרמב"ם במורה נבוכים (ג, נא), דברים אשר רבים הם אלו שלא שמעו אודותם. הרמב"ם כותב שהאבות עמדו לפני השי"ת ללא היסח הדעת בכל שעות ערנותם. זו היתה גדולתם של האבות! בכל שעות ערנותם, הם לא שכחו אפילו לרגע, שכל מעשיהם הם לתכלית של עבודת ה'. בכל דבר שבו התעסק אברהם אבינו - בין אם היה זה בגידול מקנה, בעסקים או במלחמה, מעולם הוא לא שכח את ה'!

הנסיון הגדול

זהו הנסיון הגדול של העולם הזה - לא ללכת לאיבוד; לזכור תמיד שה' צריך להיות לנגד עינינו בכל ענין בו אנו עוסקים, ולא לשכוח אותו - ולא משנה מהן הנסיבות!

כעת אנו מתחילים להבין שכל זה היה חלק מתכניתו של הקב"ה. מלחמת המלכים, נצחונו המזהיר של אברהם אבינו, וקבלת הפנים הגלהבת שהמתינה לו בחזרתו - כל ההתרחשויות הללו נועדו לנסות את מלכי צדק ואת אברהם.

כמובן שהיו לה' עוד כוונות רבות בכל המהלכים הללו, אולם הכוונה הכללית היתה לבחון האם מלכי צדק ישכח לרגע את השי"ת לנוכח גדולתו של בן אנוש? ומאידך, האם אברהם יהיה מספיק רגיש לטעות זו כדי לתקן את הדבר? שכן זהו המבחן הראשון לכל מי שחפץ להשיג גדולה בעולם הזה - האם תלך לאיבוד מכח נוכחותם של אחרים, מכח מסיחי דעת כאלו ואחרים, ותשכח שהשי"ת הוא תמיד ראשון וקודם לכל?

האדם הגדול בענקים

למען האמת, התפעלותו של מלכי צדק מאברהם אבינו מובנת לחלוטין, ונראה לי שגם אנחנו לא היינו עומדים בנסיון שכזה. אין לנו כל השגה בגדולתו של אברהם אבינו, האדם הגדול בענקים, ואין ספק שההתפעלות ממנו היתה עוצמתית ביותר.

אברהם אבינו היה האדם הגדול ביותר שהופיע מעל במת ההיסטוריה. כך אנו מוצאים בפרקי אבות (ה, יט), כי של אדם טוב מיוחס לאברהם אבינו ונקרא "מתלמידיו של אברהם אבינו". הם אינם מיוחסים למשה רבינו, כי משה היה ממשוכו של אברהם, והיה גדול כי התייחס לאברהם, והיה תלמידו. פניו של אברהם היו מאירות בזוהר עילאי, וככתוב (קהלת ח, א), "חִכְמַת אָדָם תְּאִיר פָּנָיו".

אפילו גויי הארץ הכירו באברהם כאיש מיוחד ובר מעלה, עד שקראוהו "נשיא אלקים" (בראשית כג, ו). הם לא ניסו להחניף לו - אם זו היתה כוונתם, התורה לא היתה חוזרת על דבריהם. הם התכוונו לדברים באמת ובתמים - הם ראו באברהם נסיך, ולא סתם נסיך אלא נסיך המוכר על ידי האלקים.

אברהם, הוא בירך שתי ברכות נהדרות, אולם חז"ל מלמדים אותנו שהסיבה שזרעו של שם איבד את הזכות להיות ממלכת כהנים, טמונה בברכות אלו אותן בירך מלכי צדק באותו מעמד.

הברכה הראשונה שבייך מלכי צדק היא, "בְּרוּךְ אַבְרָם לְקַל עֲלִיּוֹן קִנְהָ שְׁמַיִם וְאַרְצָ" - איזו ברכה נפלאה! עד היום אנו משתמשים במטבע לשון זו של "קל עליון", אותו ירשנו ממלכי צדק, שכלל הידוע, הוא הראשון שהשתמש בכינוי זה כלפי הקב"ה. גם על התואר "קונה שמים וארץ" - זה שברא הכל והכל שייך לו - אנו חוזרים פעמים רבות. ברכה כה יפה, אולם היא זו שגרמה למלכי צדק לאבד את הזכות שזרעו יהיו ממלכת כהנים, שכן מיד לאחר ברכה זו ברך מלכי צדק ברכה נוספת, "וּבְרוּךְ קַל עֲלִיּוֹן אֲשֶׁר מִגֵּן צָרִיךְ בְּיָדְךָ", ועל כך הגיב אברהם, "וכי מקדימין ברכת עבד לברכת קונו?!" (נדרים שם).

לא תשכח!

אצלנו הדבר הזה אינו נתפס כעוון חמור כל כך, ולמען האמת איננו רואים זאת כעוון כלל וכלל! אולם חז"ל מגלים לנו שטעות זו עלתה למלכי צדק במעלה של ממלכת כהנים. מלכי צדק היה כל כך מלא התפעלות מגדולתו של אברהם אבינו, עד שהוא כביכול שכח מהקב"ה, וברך את אברהם לפני שברך את ה'. על אף שגם כאשר ברך את אברהם, הוא הזכיר את ה', שהרי אמר "ברוך אברם לקל עליון", אולם אף על פי כן, הוא ברך קודם כל את אברהם! אמנם הוא "תפס את עצמו" מיד, וברך את ה' ואמר "וברוך קל עליון", אולם זה היה כבר מאוחר מדי. אדם השוכח את הקל עליון, אפילו לרגע אחד בלבד - כבר איבד את הזכות להיות אביהם של עם ה'! אצל העם הנבחר, הקב"ה חייב להיות בראש מחשבתם בכל עת ממש.

פירוש הדבר, שגם כאשר אדם משוחח עם הצדיק הגדול ביותר, או למשל אם הוא יוצא לקבל את פניו של ראש ישיבה חשוב, וכעת הוא שר ורוקד לכבוד הצדיק, אם לרגע אחד הוא שוכח לכבוד מי הוא באמת רוקד, אם הוא חושב שהוא עושה זאת למען הצדיק עצמו, חסר אצלו משהו! אם הוא מרשה לעצמו להיות משוחח מאישיותו המיוחדת של הצדיק, להיות מוקסם מהאדם הגדול הזה, ובכך לשכוח לרגע אחד מהשי"ת, זאת אומרת שיש אצלו איזו שהיא בעיה.

זו היתה שגיאתו של מלכי צדק באותו יום גורלי. הוא הסיח את דעתו מהשי"ת למשך רגע אחד, ושם את אברהם לפני הקב"ה. אמנם היה זה לרגע אחד בלבד - הוא תיקן את עצמו מיד וברך את הקב"ה, אולם זה אינו מספיק למי שחפץ להיות אביהם של עם ה'.

לב נאמן

אברהם, לעומת זאת, הוא הסמל של עם ה' - האדם שאינו מסיח את דעתו מהשי"ת, ולו לרגע אחד. וכפי שמבואר בגמרא, שכאשר אברהם שמע את ברכתיו של מלכי צדק, הגיב מיד, "וכי מקדימין ברכת עבד לברכת קונו?!" [אני נוטה יותר לומר שאברהם לא אמר את הדברים הללו בפיו אלא חשב אותם בלבנו]. הוא לא נתן לזה לעבור, ולו לרגע אחד! הוא לא היה מסוגל לתת לזה לעבור!

להוביל אותך למעשים אשר ימצאו חן בעיני המלך, אף שלא ימצאו חן בעיני ה'.

מפלתו של דואג

הרמב"ם ממשיך ומסביר את העניין: "ואתה יודע ענין דואג ואע"פ שהשליט אשר קרב אליו דואג היה משיח השם ונביא ובחיר השם יתברך". כאשר שאול החל לחשוש מפני דוד המלך, אמר לאנשים הקרובים אליו, "כִּי קִשְׁרָתָם כְּלָכָם עָלַי, וְאֵין גְּלָה אֶת אֲזְנֵי בְּכָרְת בְּנֵי עַם בְּן יִשְׂרָאֵל חָלָה מִכֶּם עָלַי וְגַלְהָ אֶת אֲזְנֵי, כִּי הַקִּים בְּנֵי אֶת עֲבָדֵי עָלַי לְאַרְבַּ פְּיֹם הַזֶּה" (שמואל א' כב, ח). שאול טען: האם אין מי שיחוס עלי ויסייע בידי? ואז, מחמת הרצון להראות את חמלתו על שאול, סיפר לו דואג על אנשי נוב עיר הכהנים, אשר סייעו לדוד.

פירושו של דבר, שדואג הניח לעצמו לשכוח את הקב"ה, כאשר ניצב בפני אדם בעל מעלה וחשיבות. זה היה כשלוננו הנורא של דואג, שכן על אף ששאול המלך היה בחיר ה', אשר מחוייבים אנו מן התורה לכבד ולירא ממנו, מכל מקום חובה זו אינה קיימת אלא משום שזוהי מצוה שניתנה על ידי הקב"ה, וזו היתה טעותו של דואג, כי ברגע שכבוד זה נעשה בניגוד לרצון ה', כגון רדיפתו של דוד על ידי שאול, שוב אין זו מצוה, ומי שממשיך לכבד את המלך באופן זה, כבר אינו עובד את ה', אלא הוא עובד מישהו אחר.

ומה אירע לדואג כתוצאה ממשגה זו? הוא הפסיד! ממש כפי שמלכי צדק הפסיד את הזכות להיות אביהם של עם ה', כך הפסיד דואג את חלקו לעולם הבא (סנהדרין צ, א). שניהם הפסידו מחמת כך שהם שכחו את ה' כאשר ניצבו בפני בשר ודם, וזו היתה מפלתם.

ולכן, מזהיר אותנו הרמב"ם: "אל תהיו כמו דואג!" אל תלכו לאיבוד בפני אף אחד מלבד השי"ת. שאול היה צדיק עליון ועובד ה' נשגב, אולם אסור ליפול שבי בקסמו של אף אחד מלבד השי"ת, גם לא של הצדיק הגדול ביותר!

סולם גדול

אמירה זו נשמעת מחודשת, שהרי אנו מצווים לכבד תלמידי חכמים וצדיקים באופן מופלג. זאת ועוד, חז"ל מלמדים אותנו שעל התלמיד להתייחס לרבו כאל מלאך - לא פחות! עליו לכבדו ולהכניע דעתו אליו. ממילא, ניתן היה לחשוב שכאשר אנו עומדים בפני צדיק גדול, מצווים אנו להתבטל בפניו לחלוטין, ולהכניע אליו לגמרי את שכלנו - אולם אין הדבר כן. גם כאשר אנו מדברים עם הצדיק הגדול ביותר, נאמנותו ואחריותו היא כלפי השי"ת, וכלפיו בלבד.

על האדם לזכור תדיר שעם כל חשיבותו העצומה של רבו, תכליתו של הרב היא לרומם ולהעלות את התלמיד ולקרבו אל השי"ת, והרי הוא כסולם שעל ידו יוכל התלמיד להגיע אל הקב"ה. ומשכך, מצד היותו סולם אל ה', מגיעה גדלותו והחיוב החמור שציווה השי"ת לכבדו. רק אם ידע התלמיד שרבו הוא סולם - או אז יוכל רבו להוביל אותו אל ההצלחה. אולם כאשר אדם חי עם נאמנות עיוורת - כלומר שהוא אינו חושב בראש ובראשונה על הקב"ה - דבר זה עלול להביא לנפילתו.

לאברהם אבינו היו אלפים ורבות תלמידים, והיה מחבר ספרים באמונה בה', וכפי שכתב הרמב"ם (פ"א מהלכות עבודה זרה ה"ג). מלבד זאת, היו לאברהם עוד מעלות אחרות כגון עושר ונכסים, וכמו שכתוב (בראשית יג, ב), "וְאֶבְרָם כֶּבֶד מְאֹד בְּמִקְנֵה בְּכֶסֶף וּבְזָהָב", ובספרי ההיסטוריונים אברהם אבינו אף מתואר כמי שהיה בקי בשאר חכמות העולם כגון מתמטיקה ואסטרונומיה.

אם כן, מבינים אנו היטב את התפעלותו העצומה של מלכי צדק מאברהם אבינו כאשר פגש בו. אין לי ספק שאילו אנחנו היינו זוכים לראותו, לא היינו מסוגלים לגרוע את עינינו ממנו. היינו מביטים בו ושותים בעונג רב את הוד האצילות הנסוכה על פניו, כפי שבני אדם מתענגים על היין הישן והמשובח ביותר!

התגשמותו של חלום

הבה נמחיש לעצמנו את מה שארע שם על ידי המשל הבא: נניח שאדמו"ר גדול חוזר לארה"ב לאחר ביקור ממושך בארץ ישראל. מי לא יגיע לשדה התעופה לקבל את פניו?! הקהל בודאי יהיה עצום כל כך, עד שלא ניתן יהיה לעמוד בפני הצפיפות.

ומה היה קורה אילו האיש שבאים לקבל את פניו אינו רק אדמו"ר נערץ, אלא גם ראש הישיבה הגדול ביותר בדור. במקרה כזה, בוודאי ובוודאי שלא יהיה יהודי ירא שמים אחד שלא יגיע לקבל את פניו. ואם ראש הישיבה-האדמו"ר הוא בנוסף לכך גם אחד מעשירי תבל, וכן אדם מלומד ומכובד, שחוזר כעת מניצחון אדיר במבצע מלחמתי - הלא העולם כולו היה מגיע לקבל את פניו!

ואכן, זה אינו דמיון ופנטזיה, אלא זהו תיאור מדויק של מה שאירע עם אברהם אבינו, אשר כלל בתוכו את כל המעלות כולן, וחזרתו לארץ כנען היתה אירוע בלתי נשכח. וכאן אנו לומדים שהאירוע כולו נועד על ידי השי"ת לשמש כנסיון עבור מלכי צדק - לבחון האם יזכור תמיד את בוראו, בכל עת ובכל רגע ממש.

מבחן ממשלתי

זהו נסיון שאנו עומדים בפניו תדיר, בעודנו עושים את דרכנו בשביל החיים. הקב"ה בוחן אותנו תמיד, כפי שבחן את מלכי צדק ואת אברהם. אמנם נסיון זה לא נכתב בתורה, אולם ישנה תורה חדשה, שבה נכתבים מעשי האדם לנצח. המבחן החשוב ביותר הוא זה: האם תשכח את הקב"ה בנוכחותם של בני אדם? האם תשים את האדם לפני ה'?

הבה ונטה אוזן למה שלימדונו חז"ל בענין זה. כתוב בפרקי אבות (א, י), "אל תתודע לרשות" - אין להתקרב יתר על המידה למלכים, לפקידים, ולכל המאכערים הגדולים בממשלה. הרמב"ם בפירושו המשניות מסביר את טעם הדבר: "והיא מפסדת אמונתו כי לא ישגיח בדבר רק במה שיקרבהו אליו". טבעו של האדם הוא להתפעל מהמלך - אין לו שליטה על זה. מצב זה הינו מסוכן ביותר, כי ברגע שמישהו נעשה חשוב מדי בעיניך - אתה עלול בקלות לשכוח את השי"ת, וזה עשוי

אם נראה לה שיש איזה דבר הדורש תיקון, אסור לה לשתוק לנוכח בעלה, על אף גדולתו הנוראה.

לכן נענשה אשתו. היא שמעה וידעה את המתרחש, ואף על פי כן לא נקטה שום פעולה כדי לנסות ולהשפיע על בעלה. היא לא היתה אשה פשוטה - אלא אשה גדולה ביותר, וחז"ל מלמדים אותנו שהיא יכולה היתה למצוא דרך כיצד למחות בבעלה בצורה המתאימה לאשתו של אדם גדול שכזה. והיא היתה חייבת למצוא דרך שכזו, שכן עם כל גדולתו של בעלה - הקב"ה קודם לכל.

זכור את מלך

ברגע שנחזיר אל ראשנו את ההבנה הזו - ייפתח בפנינו אפיק חדש של עבודת ה'; מתחילים אנו להבין שהנסיון הגדול ביותר שלנו כאן בעולם הוא להתמקד בקב"ה בכל עת ובכל מצב. רק אליו צריכים אנו להפנות את מלא תשומת לבנו.

לכן קורא דוד המלך להשי"ת "מלך הכבוד" (תהילים כד, ז). מה הפירוש שה' הוא מלך הכבוד? מסביר המסילת ישרים, כי הכבוד כולו שייך אך ורק להשי"ת, ואם כיבדת אחרים מבלי לקבל את רשותו של הקב"ה, או אפילו אם קיבלת את רשותו, אלא ששכחת שהכבוד שאתה מכבדו הוא משום שכך ציווה הבורא, בזה הנך גוזל את השי"ת. מי ששוכח את מלך הכבוד - אינו נוהג כראוי.

דוגמא לדבר - אתה פוסע בדרכך לבית הכנסת לתפילת שחרית, והנה רואה אתה יהודי ירא שמים, עטור זקן ופיאות, ובידו תיק הטלית והתפילין, אשר גם פניו מועדות הן לבית הכנסת. אה! יהודי ירא שמים! איזה מראה נהדר! כעת אתה רוצה לברך אותו ב"שלוש עליכם" לבבי. לברך יהודי זו מצווה גדולה!

אולם הקב"ה קורא אליך ואומר: "עצור! לברך אדם אחר לפני התפילה זו עבירה!" ומה אם האדם הזה אינו רק יהודי ירא שמים, אלא ראש ישיבה חשוב, ומצופה ממך לומר לו: "שלוש עליכם רבי!" אחרי הכל - מדובר כאן באדם חשוב באמת! מהשכן שלי אני יכול אולי להתעלם, אך כאן מדובר בתלמיד חכם אמיתי!

במה בחצר האחורית

התשובה היא: לא! "כל הנותן שלום לחבירו קודם שיתפלל כאלו עשאו במה" (ברכות יד, א). הגמרא לומדת זאת מהפסוק (ישעיהו ב, כב) "חֲדְלוּ לָכֶם מִן הָאָדָם אֲשֶׁר נִשְׁמָה בְּאָפוֹ כִּי בְמָה נִחְשָׁב הוּא". מה נחשב האדם? הוא אינו אלא הנשמה שנפחת באפו - ואתה שם אותו לפני?

ממשיכה הגמרא ודורשת את הפסוק "אל תקרי בְּמָה אלא בְּמָה". מהי במה? במה אינה עבודה זרה, היא מזבח לה', אלא שמזבח זה נבנה במקום הלא נכון. במקום לזבוח קרבן במזבח שבבית המקדש, הוא בונה במה בחצר האחורית - וזו אינה מצוה.

לקבל את פניו של יהודי - זו מצוה גדולה, אולם כאן היא נעשית במקום הלא נכון. עוד לא התפללת? אל תברך אף אחד לפני שאתה מברך את ה', שכן הברכה הראשונה בכל יום צריכה ללכת אליו יתברך ולא אל אף אחד אחר. על אף שזו מצוה

מי שנשאר עומד על הסולם ואינו מושיט ידו להוריד משהו מהמדף, אף אנו נשאל אותו, "לשם מה אתה עומד שם?" אנשים רבים עומדים על גבי סולמות, והם צועקים אחד על השני, זה אומר, "הסולם שלי טוב יותר!", ואילו חברו טוען כנגדו, "הסולם שלי חזק יותר". ואף אנו נטען כנגדם: "התקדמו, המשיכו הלאה!" זוהי תכליתו של "עשה לך רב" - כדי שיקרב אותך לקב"ה. אסור לנו לשכוח שה' קודם לכל! אנו נמצאים כאן אך ורק עבורו, ואילו בלבד נתונה נאמנותנו!

כחוט השערה

יסוד זה יסייע לנו להבין גמרא קשה במסכת עבודה זרה (יז, ב - יח, א). הגמרא מספרת אודות ר' חנינא בן תרדיון שנשרף על ידי הרומאים. שואלת הגמרא, מה עשה ר' חנינא שגזר עליו הקב"ה גורל נורא כל כך? הלא צדיק שנשרף חי על ידי הרשעים אינו דבר של מה בכך - ויש דברים בגו. אומרת הגמרא שר' חנינא היה הוגה את השם באותיותיו, שעל אף שמתר לעשות כן כדי להתלמד, מכל מקום הוא נענש על כך שעשה זאת בפרהסיא.

והנה אין שום ספק שכאשר הגה ר' חנינא את השם הקדוש, הוא עשה זאת בדחילו ורחימו, מתוך יראה ואהבה עצומה, וכל מעשיו היו אך ורק לשם שמים. הלא בוודאי חייב היה ר' חנינא ללמד רז זה לתלמידיו, כדי שלא יאבד חלילה, ובפרט באותה עת של שלטון הרומאים, שהיתה תחילתה של תקופה בה דוכאו עם ישראל באופן הנוראי ביותר - ישיבות נסגרו ותלמידי חכמים נשחטו. סודות התורה עלולים היו להישכח לעד ח"ו.

לכן קיבל ר' חנינא בן תרדיון על עצמו ללמד לתלמידיו הגדולים את הסוד הנורא הזה, את השם המפורש. אולם מכיון שעשה זאת בפני הישיבה כולה ולא רק בפני תלמיד אחד או שנים, או בפני קבוצה קטנה, נענש ר' חנינא על כך. עבור התנא הקדוש, הגדול והמופלא, מספיק היה בחטא שכזה כדי להתחייב שריפה על ידי הרומאים.

אשה כשרה עושה רצון בוראה

אולם הגמרא ממשיכה ומספרת שמלבד ר' חנינא עצמו, הרגו הרומאים גם את אשתו, ומבארת הגמרא שהטעם שנגזר עליה עונש זה הוא משום שלא מיחתה בבעלה על כך שהגה את השם הקדוש בפרהסיא.

והנה ידוע מה שאמרו חז"ל (תנא דבי אליהו פרק ט) "איזוהי אשה כשרה, כל שעושה רצון בעלה". אשה יהודיה משתדלת, כפי יכולתה, לשמוע בקול בעלה, ושאפתה היא לשמחו ככל שניתן. אם כן, מתעוררת השאלה - מה היה מצופה מאשת ר' חנינא בן תרדיון? האם עליה להתערב בתוכן השיעור שמסר בישיבה? הלא זו היתה הכרעתו של בעלה, הגדול שבגדולים. היה זה פסק הלכה, שצורך השעה מחייב ללמד את השם הקדוש ולהגות אותו בפני תלמידיו. כיצד היה עליה לפעול כנגד בעלה, גדול הדור?

התשובה היא, שאסור לנו לשכוח את הקב"ה אף פעם! גם אשה צדקנית, המבינה את תפקידה להכניע עצמה לבעלה; גם אשה שבעלה הוא גדול הדור - מכל מקום, הקב"ה קודם לו!

ואם הוא מצווה שלא לכבדם - שוב אין כאן מצוה, ואיננו עושים זאת.

“האומר לאביו ולאמו...”

נתאר לעצמנו אדם, שכמה מכבשיו של אביו ברחו מהדיר ועשו את דרכם אל בית הקברות. האב קורא לבנו ומבקש ממנו: “חיימק’ה, רוץ מהר והבא את הכבשים, לפני שמישהו יגנוב אותם!” אולם הבן עונה: “אבא, איני יכול! אנחנו כהנים, ואסור לכהן להיכנס לבית הקברות!” האב והאב עומדים ומתחננים בפניו: “מהר, הכבשים עלולים להיגנב!” אולם הבן לא נע ולא זע, שכן הוא יודע ש”אני ה’ אלקיכם” - ה’ בלבד הוא החשוב בעינינו, ורק בקולו אנו שומעים! הבן יכול לומר כמה מילים של פיוס: “אבא, אמא, אני מצטער”, אולם אסור לו להיכנס.

מטעם זה, אומרת התורה שאין מצוה לכבד אב ואם שאינם נאמנים לה’ ולתורתו. אנו מכבדים אותם משום שכך הוא ציווה אותנו, ובזה שאנו מכבדים אותם, אנו מכבדים אותו. פעם התקשרה אלי אשה ושאלתה בפיה: היא בת יחידה לאמה המתגוררת בעיר אחרת - האם כדאי לה לנסוע לבקר את אמה? בתחילה חשבתי - למה לא? מדוע שלא תיסע לבקר אותה? אולם שאלתי אותה איזה אורח חיים מנהלת אמה, והיא ענתה לי שהיא חיה עם נכרי ר”ל. אמרתי לה, “היא כבר לא אמר. עליך לבחור בין אמך הביולוגית לבין אביך שבשמים, אולם אינך יכולה לקיים את שניהם”. אני יודע שזו בחירה לא קלה, אולם אין מנוס ממנה.

אולם הדברים נוגעים גם למי שברוך ה’ זכה להורים שומרי מצוות, הנאמנים לה’ ולתורתו. לעתים קורה שהאם מתקשרת לבתה ומתחילה להתלונן על השכנה. על הבת לזכור מיד שנכון, אמא חשובה מאוד, אולם ה’ קודם לה! אסור לך לשמוע לשון הרע! לפעמים צריך למצוא דרך לסיים את השיחה, לדוגמא, “אמא, אני מצטערת, אני חייבת לסיים, העוגה נשרפת לי בתנור!” מוכרחים למצוא תירוץ כזה או אחר, כי ה’ קודם לכל.

ומה קורה במציאות? לעתים קרובות, הבת ממשיכה להאזין ללשון הרע שאמה מספרת לה. אלו הם מעשים שבכל יום! וזה קורה משום שאנחנו מוקסמים כל כך מבני אדם, עד שאנו שוכחים את הקב”ה.

שבחיו של צדיק

רבי נפתלי אמסטרדם זיע”א, תלמידו הגדול של מרנא ר’ ישראל סלנטר זיע”א, נהג לספר אודות רבו, שלא הסיח את דעתו מעבודת ה’, גם כאשר היה משוחח עם בני אדם. והנה, לכאורה ניתן היה לשבח את רבו בשבח גדול יותר - כגון, שגם כאשר אכל, הוא לא שכח את בוראו. הרי האכילה היא פעולה גשמית, ולחשוב על ה’ באותו זמן, זהו דבר יוצא דופן בהחלט.

לכבד כל יהודי, מ”מ, לא תמיד נותן הקב”ה רשות לך, נמצא שכעת אין מצוה לברכו ולכבדו. לא זו בלבד שמצוה אין כאן - עבירה גדולה יש כאן, כי פירוש הדבר ששכחת שה’ תמיד קודם לכל.

דוגמא זו אינה נוגעת רק קודם התפילה. נאמר שאתה הולך לפגוש את המחותן שלך, אשר הגיע לביקור. אתה ניגש אליו וקורא: “אה! כמה טוב לפגוש אותך שוב!” ברגע זה אתה חושב רק עליו - וזו בעיה! כי שכחת את ה’. ה’ הוא זה שצווה אותך לנהוג בידידות עם המחותן, וכאשר אתה עושה זאת, אתה מכבד את הקב”ה, שהרי אתה שומע בקולו.

חייבים לחשוב על כך - אחרת נכשלנו! להתלהב מבשר ודם ולשכוח מה’?! וכי מקדימין ברכת עבד לברכת קונו?! זכור זאת! בשעה שיוצאים עשרות אלפי איש לקבל את פניו של גדול הדור - המעמד עושה עליך רושם כביר! אולם אסור לאבד את הראש - תכלית המעמד הזה הוא לכבד את השי”ת, ואסור לנו לשכוח את זה!

כבד את אביך שבשמים

דוגמא נוספת: התורה מצווה אותנו, “כְּבֹד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ” (שמות כ, יא). לשמוע בקול ההורים זו מצוה עצומה. כאשר אמך מבקשת ממך להוציא את האשפה - הרי שזו מצוה ממש כמו הנחת תפילין. אל תדחה את המצוה למאוחר יותר ואל תנסה להתחמק ממנה, אלא חטוף אותה בשתי ידיך! יש כאן הזדמנות נפלאה, שאסור להפסיד אותה!

אולם המשנה (בבא מציעא לב, א) מלמדת אותנו ש”אם אמר לו אביו היטמא או שאמר לו אל תחזיר לא ישמע לו”, ומבארת הגמרא את מקור הדין, “ת”ר מנין שאם אמר לו אביו היטמא או שאמר לו אל תחזיר לא ישמע לו שנאמר (ויקרא יט, ג) איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו אני ה’ - כולכם חייבין בכבודי”.

מה למדנו מכאן? שלמילים של אביו ואמו אין שום ערך מצד עצמם, אלא כל חשיבותם היא מכח שכך ציווה ה’ - לכבדם ולשמוע בקולם. זו הסיבה שאנו מכבדים אותם - משום שזו מצוה, אולם אם הם מצווים אותנו לעבור על רצון הבורא - שוב אין כאן מצוה. וזהו הטעם שהמכבד אביו ואמו הרי הוא כמי שמכבד את השי”ת, כמבואר בגמרא שם, כי בזה שהוא מכבדם, הוא שומע בקול ה’ ומכבדו.

כתב החובות הלבבות (שער עבודת האלקים פ”ה), שכל כוונתו של עבד ה’ היא אך ורק “לכבדו לבדו” - לכבד את השי”ת בלבד! ואם ישאל השואל: הלא נצטוונו לכבד אב ואם, וכיצד הדבר מתיישב עם כך שאנו מצווים “לכבדו לבדו”? התשובה היא, שדעתנו תמיד ממוקדת בקב”ה. אנו מכבדים אב ואם משום שכך ציווה אותנו ה’. אין לנו דבר בחיינו מלבד השי”ת, ולכן אם הוא מצווה לכבדם - אנו עושים זאת בשלמות,

ניתן להשיג ספרי רבינו בחנויות ספרי קודש ואצל המפיצים:

ספר שערי אורה-ועדי מוסר, ספר לב אביגדור-עבודת האדם בקניני השלמות מכתב יד: קולמוס 072-244-1670

תפילת אביגדור-פירוש וביאור על התפילה מכתב יד: אזל מן השוק

פגישה היסטורית

הנושא הזה עליו אנו מדברים, היתה נקודת ההכרעה של אותה פגישה בין שני גדולי עולם. מצד אחד ניצב מלכי צדק, הכהן לקל עליון אשר יכול היה להיות אביהם של עם ה'. ומהעבר השני ניצב אברהם אבינו, זה שירש את תפקידו לבסוף. אותו רגע, הרגע בו ניצבו זה מול זה, הוא זה ששינה את פני ההיסטוריה לעד. "ברוך אברהם" אמר מלכי צדק, מתוך התלהבות מאיש ענק זה. הוא הציב את אברהם לפני ה'! ואכן הוא תיקן את עצמו מיד ואמר, "וברוך קל עליון אשר מגן צריך בידך".

באותו רגע, איבד שם בן נח את ההזדמנות להיות אביהם של ממלכת הכהנים. הנבואה של "וישכון באהלי שם" התקיימה - שכנת ה' שורה בזרעו של שם, אולם מעתה היא הוגבלה לזרעו של אברהם. והעיר "שלם" העתיקה, עירו של מלכי צדק, הפכה לירושלים, שעתידה להיות עירם של בני אברהם. השם "ירושלים" מורכבת משני מילים: "ירו" פירושו "עיר" בשפתם העתיקה של הכנענים, ו"שלם" פירושו שלמות. הוי אומר, ירושלים היא עיר השלמות.

בונים מחדש את ירושלים

שנים רבות לאחר אותו מפגש גורלי, בני בניו של אברהם אבינו כבשו את ארץ כנען, ובימי דוד נבנתה העיר ירושלים, והואצלה בה השלמות באופן עוצמתי יותר מאי פעם, שכן כעת היא יושבה על ידי זרעו של אברהם, עם ה' אשר אצלם הקב"ה הוא "קל עליון" - והוא ורק הוא הנושא החשוב ביותר בדעתם, הדבר הראשון, הקודם לכל דבר אחר.

ולכן, מבטיח ישעיהו הנביא, העם אשר אצלו "ברוך קל עליון" קודם לכל דבר אחר, עתיד להתקבץ שוב יחד אל עיר השלמות. באותו הזמן, נשוב למדרגתנו הראשונה ונצמד בעקבותיו של אברהם אבינו, אשר לא שכח את בוראו, ולו לרגע קל. זהו שאומר הנביא, "אֲחֵרֵי כֵן יִקְרָא לְךָ עִיר הַצְדָק קְרִיָה נְאֻמְנָה" (ישעיהו א, כו) - שכן אין דבר צודק יותר מאשר לזכור תמיד שאנו עומדים בפני הבורא יתברך שמו.

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

ה' לנגדי תמיד

במהלך היום, אנו באים במגע עם מגוון רחב מאוד של אנשים, פעמים רבות מאוד. כל מפגש שכזה, מהווה הזדמנות לתרגל את הנושא עליו דיבר הרב זצ"ל. בכל פעם שאנו מדברים עם מישהו, אנו ניצבים בפני נסיון: האם אני זוכר שאני עומד בפני ה', ושהוא קודם לכל?

פעמיים ביום, כאשר אני משוחח עם אדם אחר, אשתדל בלי נדר לחשוב על עובדה זו, שאני עומד כעת בפני ה' יתברך. כמו כן, אשתדל באותן שתי פעמים, שכל מה שאעשה או אומר, יהיה רק על פי רצונו של הקב"ה.

אולם אם ר' נפתלי בחר דוקא את השבח הזה, אות היא שהוא ראה בזה הישג מיוחד במינו - לא לשכוח את השי"ת, גם בשעה שמשוחח עם חבריו. הסיבה לכך היא, שהיסח הדעת הגדול ביותר, התופעה המעניינת ביותר ביקום כולו הוא בן אדם אחר. אין בעולם דבר מהמם ומרשים יותר מאדם אחר, ולכן כאשר ר' נפתלי חפץ היה לשבח את רבו - הוא בחר בנקודה זו. ר' ישראל, בעודו משוחח עם בני אדם, הצליח להתגבר על הסחת הדעת שגורם בן שיחו, ולרגע לא שכח שהקב"ה מאזין לכל מילה, ושבעיניו צריכים אנו למצוא חן. אם אתם חושבים שזהו דבר קל - נסו זאת בעצמכם.

שיחה שאינה נאה

אם תאזינו לשיחותיהם של בני אדם, תיווכחו כיצד כל אחד מהם מוקסם מחבירו ומנסה לרצות אותו. אם תשימו לב, כל שיחה היא נסיון למצוא חן בעיני השני. כל אחד מנסה להתאים את עצמו לבן-שיחו, להסכים עמו, להתחנף אליו. כמובן שכך הוא הדבר אם אתה משוחח עם מישהו חשוב יותר ממך - אתה נמס בפני אישיותו, אולם, במדה מסוימת זה נכון בכל שיחה בין שני אנשים.

שימו לב כיצד אנשים יושבים ומאזינים לחבריהם ואומרים, "כן, כן!" יתכן שחבירך מדבר דיבורים גרועים ביותר, וכעת אתה מוסיף שמן למדורה! יתכן שהוא מדבר דברי לשון הרע, דברי רשע, ליצנות, טיפשות - כל דבר רע, אולם אתה ממשיך לנענע בראשך, כי ה' לא נמצא בראשך.

אשה הולכת ומספרת לחברותיה על המריבה שהיתה לה עם בעל המכולת, וכולן מטות אוזן. אנשים מדברים כנגד הבוס, וחבריהם מאזינים ברב קשב. ומדוע זה קורה? משום שהם לא למדו את השיעור החשוב הזה, שהקב"ה תמיד קודם לכל. אנחנו כל כך מוקסמים מבני האדם, עד שאנו שוכחים את השי"ת.

עלינו לזכור יסוד זה תמיד! בפעם הבאה שאתה יושב באוטובוס, ולידך מתיישב ידיך הטוב, אשר מתחיל לספר לך על הבעיות שלו עם הבוס, אתה מהופנט מאישיותו, ומתחשק לך לומר בתגובה, "כן נכון!" לא! אל תאמר זאת! זכור את מה שלמדנו כעת - ה' קודם לכל! אל תאמר "כן, כן", כי בזה אתה מעודד אותו ומסכים עמו. מגין לך שהוא צודק? אולי הוא טועה בטענותיו? האם הבוס נמצא כאן כדי להגיב עליהם? אתה מקבל לשון הרע! שכחת לגמרי מה' מכח קסמו של חברך.

אם אתה מסוגל לכך, אזור כוחות ואמור לחברך כך: "ראה, אולי אתה טעית?" הרי יתכן שהוא טעה, לא? או שתאמר לו כך: "ראה, אני לא הייתי נוכח, ואיני יכול לדעת האם הצד שלך בסיפור הוא הצודק". זהו אדם הזוכר את השי"ת כאשר הוא משוחח על אחרים. ואם אינך מסוגל לומר כך, ישנם דרכים אחרות לשים את ה' לפני חברך. תוכל לרדת מהאוטובוס ולהמתין לאוטובוס הבא. זה יעלה לך כמה גרושים, אבל דע לך שזו השקעה כדאית ביותר, משום שפירוש הדבר הוא שאתה זוכר את השי"ת. אך מי ששוכח מה', ומניח לעצמו להיות מכושף מאישיותו של חברו - נכנס לצרות!

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

פרושים וביאורים על סדר התפילה

שאלה:

כיצד ניתן לגרום לאנשים להפסיק לדבר בשעת חזרת הש"ץ וקריאת התורה?

תשובה:

צריך להראות להם את מה שכתב השלחן ערוך (או"ח סי' קכד ס"ז), "לא ישיח שיחת חולין בשעה שש"ץ חוזר התפילה, ואם שח הוא חוטא וגדול עוונו מנשוא וגוערים בו". כל עוד לא מדובר בסכנה - הרי שכל דיבור אחר הוא בכלל "שיחת חולין", וגדול עוונו מנשוא וגוערים בו. מי שרואה אדם אחר מדבר, עליו לומר לו: "ששש!"

"וגדול עוונו מנשוא" - פירושו שאין לזה מחילה. זהו דבר איום ונורא! מדוע אין לזה מחילה? כי זהו עוון של חילול ה'! בשעה שכולם עומדים בבית הכנסת, והש"ץ מדבר עם הקב"ה בשליחותם, ובו בזמן פונה לך זה לשכנו לספסל ומתחיל בשיחת רעים, פירושו של דבר שהוא מבלט את כל מה שמתרחש כאן. אין שום דבר ששווה בערכו לרצונותיו הקטנוניים והבלתי חשובים. זהו חילול ה'! גדול עוונו מנשוא! גם אם ישוב בתשובה, אין כפרה לעוון זה!

צריך לחזור על הדברים שוב ושוב באזניהם של המדברים. ואל תטענו "אסור ללמד חובה על עם ישראל", הרי השלחן ערוך הוא זה שכותב כך, אז מה אתם טוענים, שלא נלמד שלחן ערוך? חייבים לגעור בהם שוב ושוב, ולבסוף, יום אחד, יהיו כאלה שיקשיבו.

מתוך ספר תפלת אביגדור - פירוש התפילה מאת רבינו זצ"ל

ראה נא בעינינו - אף על פי שהוא יתברך רואה תמיד בלי היסח הדעת ואת הכל הוא רואה, מכל מקום יש ראייה מיוחדת של רחמים. כמו אדם שיודע בעניו של חברו אינו נרגש כל כך עד שיראה בעיניו ממש, ויצא אל אחיו וירא בסבלותם (שמות ב, יא), כמו כן כביכול אין מדת הרחמים מתעוררת כראוי עד שתהיה ראייה של מעלה המיוחדת לענין הזה. ראייה זו מתעוררת על ידי תפילת המבקש, ומתעוררת ביותר על ידי הכרתו כי ה' רואה. וההכרה שלנו באה על ידי אמירת התפילה וההתבוננות בה.

ורובה ריבנו - לא אמר וריבה בעדנו שאז היה במשמע שאין אנו משתדלים כלל, אלא אמר וריבה ריבנו שאפילו כאשר אנו משתדלים בכח ובגבורה אף אז אנו מיחלים רק לעזרתך שאתה תריב לנו וכל מה שתצליח השתדלותנו הוא אך מפני שאתה עשית.

וגאלנו מהרה - אל נא תמתין עד שנהיה כולנו זכאים כי זה יארך. גאולה היא לשון המציינת פדייה של דבר שהוא שלו ומבקשים אנו גאולה בעבור שאנו מכירים כי אתה הגואל ואנו שלך.

ברוך אתה ה' גואל ישראל - לשון הווה [גואל], לא כמו סיום ברכת אמת ויציב [גאל], כי כאן מציין ההווה המתמיד, ושם הוא הודאה על הגאולות שעברו.

הסולח לכל עוניכי הרופא לכל תחלואיכי (תהלים קג, ג). התשובה והסליחה מצלת לא רק מעינים ויסורים, אבל גם מחוליים, וכן מרפאהו. כי עיקר סיבת החולי הוא להזכירו על עונותיו, ואחרי התשובה והסליחה, אין צורך במכה. ושב רפא לו (ישעיהו ו, י). ולכן מתפללים עכשיו על הרפואה.

